

Coordonatorul colecției *SOCIETATE&PUBLICISTICĂ* este Dorin Popa

Consilieri editoriali: Liviu Antonesei

Dumitru Borțun

Ilie Rad

Sorin Adam Matei este Associate Professor la Purdue University (Indiana, SUA). A studiat istoria la Universitatea București – cu o aprofundare în studii est europene la Budapesta – precum și la universități americane (Tufts și Universitatea Californiei de Sud). Este specialist în sociologia comunicațiilor și a culturii, analist al relațiilor dintre forțele sociale și fenomenul cultural. A publicat zeci de articole științifice dedicate apariției și răspândirii formelor de comunicație și socialitate virtuale și este autorul unei serii de cercetări inovatoare despre impactul reprezentărilor mentale asupra percepției spațiilor sociale și ale *celuilalt*. Articolele sale științifice au apărut în *Journal of Communication*, *Communication Research*, *American Behavioral Scientist* sau *Journal of Computer Mediated Communication*. A creat platforme de cercetare și comunicare (Visible Past, Thought Ark, Ubimark). Sorin Adam Matei este autorul unei analize detaliate a rolului grupurilor intelectuale în modelarea societății post/pășoptiste românești. A lansat în cultura română conceptele de *paramodernitate* și *grupuri de prestigiu*. Volumele sale „Boierii minții” și „Idolii foruui” au marcat momente importante în dezbaterile de idei despre evoluția modernității românești chestionând succesul tranziției postcomuniste în lumea culturală.

Sorin Adam Matei, *Idei de schimb*

© 2011 Institutul European, Iași pentru prezenta ediție în limba română

www.euroinst.ro

INSTITUTUL EUROPEAN

Iași, str. Grigore Ghica Vodă nr. 13

euroedit@hotmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MATEI, SORIN ADAM

Idei de schimb / Sorin Adam Matei; pref.: Sorin Adam Matei - Iași :

Institutul European, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-611-793-0

I. Matei, Sorin Adam (pref.)

821.135.1-92

Reproducerea (parțială sau totală) a prezentei cărți, fără acordul Editurii, constituie infracțiune și se pedepsește în conformitate cu Legea nr. 8/1996.

Printed in ROMÂNIA

Sorin Adam Matei

IDEI DE SCHIMB

INSTITUTUL EUROPEAN
2011

Cum ar fi dacă

grija intelectualilor ar fi pedagogia,
nu teologia,
a politicienilor canalizarea satelor,
nu terminarea doctoratelor,
iar a clerului iubirea aproapelui,
nu a trecutului.

Cuprins

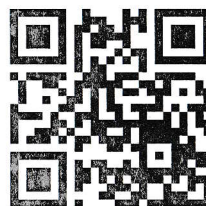
Acest volum vă oferă informații suplimentare ce pot fi preluate de pe Internet cu ajutorul telefonului mobil / 9	
Oferta mea / 11	
Nimeni nu-i perfect / 16	
Instrucțiuni de folosire / 19	
Mulțumiri / 21	
CE ÎNSEAMNA SĂ FII „ÎN CURS DE DEZVOLTARE”?... / 23	
Viitorul e la țară / 25	
Revoluția canalizării / 29	
Alianța DAC / 32	
Știi ce e în apa de la robinet? / 36	
Pasaje și interese / 40	
O autostradă spre Europa sau un drum asfaltat la Buciumeni? / 42	
Adevărata dramă a lui Costel Busuioc / 45	
România în topul mondial al ... elitismului / 49	
Pot să te snobez pe banii tăi? / 52	
Codul care ne trebuie / 54	
Jonbenet Stratan? / 56	
Au românii gena matematicii ? / 59	
Sport, viciu, virtute / 62	
De ce trebuie să ne pese de „capitalul uman” / 65	
Imigranți în propria țară / 68	
Broaștele la baltă trag / 71	
Bărbatul care moare în orgasm / 74	
PENTRU O CATEDRALĂ A IUBIRII APROAPELUI? / 77	
Un proiect pentru Patriarhie / 79	
Oligarhi: cu cruce și fără / 83	
Un turnover specialist pentru România? / 86	
Binecuvântat să fie YouTube / 89	

Paștele Internetului / 93
 Cartea *Codul lui Da Vinci* și femeile din biserică / 96
 Exorcismul din Tanacu / 99
 Vânătoarea cu lei / 102
 CE VINE DUPĂ COMUNISM ? / 105
 O zi din noiembrie / 107
 Papillon la pătrat / 110
 În cartierul Cotroceni, pe strada Victoriei / 115
 Unde mă duci, bestie / 118
 Comunismul sunt eu / 122
 Către Parchet: cercetați infracțiunile de la Direcția I / 125
 SRI-ul: elefant sau câine de pază? / 128
 Crimă și pedeapsă / 131
 Realitatea fictivă a noii stângi / 134
 Social-democrația faptelor / 137
 Nu trageți în democrație / 139
 Democrația suspiciunii / 142
 Cântarea consumismului / 145
 CHIAR AȘA, CINE SUNTEM? / 147
 Asemănarea etnică vine din diferență / 149
 Românul e... / 152
 The Departed (Plecații) / 156
 Cei ce au rămas / 159
 Brand de țară / 162
 Viorel Gaiță vinde Manhattanul / 165
 Despre pești / 167
 Un punct pe hartă / 170
 Se pare că mulți români iubesc, de fapt, America / 173
 Dilemele americane ale românilor / 176
 De ce sunt unii români complexați de evrei? / 179
 Dl Goe chiar vrea să meargă la paradă / 182
 Ștefan cel Mare și Sfânt sau Omorătorul-de-Munteni / 185
 Periuțe de dinți pentru plăieșii lui Ștefan cel Mare / 191
 ESTE ROMÂNIA PARAMODERNĂ? / 195
 Un nou alfabet de tranziție / 197

De ce ne fascinează codurile / 200
 Codul deștepților / 203
 După 20 de ani / 205
 Despărțirea de Socrate / 210
 „Clanurile” României / 214
 Divorț Românesc / 217
 Cumetriile și capitalismul / 219
 Legiunea arhanghelului Gavril / 221
 Ar fi fost Cioran Păunescu legionarilor? / 224
 Tratatul extremismului / 227
 Două știri din viitor / 232
 Presa culturală și blestemul lui Tantal / 235
 Cum te cheamă, pui de dac? / 239
 .RO / 243
 De la Cluj la Dresda și înapoi / 245
 Revoluția WiFi / 248
 Rocada Negroponte în România / 250
 Te vād! / 253
 Integrarea prin telefon / 256
 Romynia dlui Roshtogan / 262
 Institutul Cultural O-Zone / 265
 Internetul, țâșnitoarea și Adrian Păunescu / 268
 Cartea viitorului / 271
 Invazia Imp_ilor / 274
 Dar înapoi când dăm? / 279
 Narcisismul similarității / 282
 CINE E SAM ȘI ÎN CE CREDE EL? / 285
 Șarpele casei / 287
 Țara licuricilor / 290
 La pescuit / 293
 Câștigătorii sunt copii înfrângerii / 296
 Este și cultura dumneavoastră! / 299
 După 20 de ani / 312

Viitorul e la țară

Comunismul l-a mutat pe țăran la oraș. Postcomunismul are șansa de a face din țăran, în sfârșit, orașean.

Detalii la Eterna și
fascinanta Românie
<http://matei.org/url/inro>

Am întrebat-o o dată pe o prietenă din America, Melinda, cum i-a plăcut Transilvania. „*It's been quite fun*” – „destul de mișto”, mi-a răspuns ea întinzându-mi o poză cu un porc într-o căruță. Animalul stătea în picioare, țănoș ca un om. Imaginea sugera că Transilvania e un tărâm de desen animat, populată de simpatice animale-țărani. „Ai fost la Cluj ori la Sibiu?”, am mai întrebat-o eu. Subtil, încercam să sugerez că *Babe*, filmul cu porcul vorbitor care voia să fie cioban, a fost turnat în Australia, nu în România. „Am fost, dar nu am stat prea mult. Blocurile alea erau prea deprimante și străzile prea murdare”, mi-a răspuns ea fluturând o mână cu indiferență. „Am fost însă în Harghita,

și să vezi ce ni s-a întâmplat...”, s-a grăbit ea să reînnoade povestea porcului.

La vremea respectivă locuiam încă în Europa și entuziasmul Melindei pentru satele înglodate de noroi ale Ardealului „profund” mi s-a părut cel puțin naiv. La fiecare vizită pe care o fac în România, însă, îi dau din ce în ce mai multă dreptate. De curând, sora mea mi-a trimis o poză absolut spectaculoasă, de la Poiana Mărului, din Brașov. Dealuri cu povârnișuri repezi acoperite de păduri ce par virgine se proiectează pe un cer albastru. Nori pătați pointilist alb-roz îndulcesc apusul. Iarba se simte moale chiar și prin pelicula lucioasă a fotografiei.

În contrast, Sibiul, unde mi-am petrecut cea mai mare parte din vacanțele trecute, mi-a dat o tuse seacă. Bucureștiul, unde blocurile ceaușiste poartă mai nou marca Marriott, mi s-a părut rupt din filmul postapocaliptic Mad Max.

Desigur, nu îmi fac iluzii în ceea ce privește adevărata față a satului românesc. Vorba poemului *Budila Expres*, de Alexandru Mușina: „Și noi am vizitat Întorsura City, ba chiar ne-am întors/ cu minunate suvenire/ [...] și noi am văzut bidonville-uri din marginea terasamentului.” Deosebirea, însă, între orașele și satele României este că, în timp ce primele vor rămâne timp de decenii pângărite de satanicele blocuri comuniste, cele din urmă sunt doar primitive. Ceea ce înseamnă că sunt la modă. Viața rurală este apreciată peste tot în lume. Chiar și protipendada locală înțelege acest lucru. Mărturie stă succesul nebun al comunei Cornu.

Cu toate acestea, în România se trăiește încă în iluzia că viitorul este la oraș. Mizerabile apartamente încă se vând cu zeci de mii de euro. Acum lucrurile s-au mai potolit, dar cum se va redresa economia, prețurile vor merge iar în sus. Se poate, însă, ca lucrurile să se mai și schimbe. Pe măsură ce creditele ipotecare vor deveni mai

ușor de obținut și veniturile vor crește, toată lumea va vrea să scape din orașele poluate și gri. Aceasta va fi o șansă extraordinară pentru locuitorii satelor. Cei care vor ști să își păstreze loturile de pământ până atunci se vor îmbogăți peste noapte. Pentru aceasta, însă, satul românesc trebuie să ia o doză bună de medicație DAC: drumuri, apă curentă, canalizare. Dacă leacul se va găsi la timp și stați mai aproape de 150 de kilometri de un oraș mare, nu vindeți petecul de pământ primit de la CAP pe o sticlă de țuică și un car de lemne. Orașenii o să vă roage să le dați un petec de pământ pe multe mii de euro.

Orașenilor trebuie să li se spună, pe de altă parte, că, deși observațiile lor sunt de bun simț – drumurile comunale sunt jalnice, peste tot domnesc pungile de plastic, la țară miroase, și nu numai a balebă, ci și a cauciuc ars – satele trec doar printr-o criză temporară.

Poate fi această situație depășită? Desigur. Multe zone rurale occidentale erau în aceeași situație înainte de 1945. Citeam de curând cât de uluiți au fost unii soldați americani, abia debarcați pe continent în 1944, să audă răspunsul fermierilor din Normandia la întrebarea: „where is the toilet?” La o aruncătură de băț de semete castele, umblătorile țărănilor francezi erau niște simple șanturi săpate în spatele grădinii. (Mirarea i-a încercat, desigur, mai ales pe soldații din New York City sau Chicago. Cei din West Virginia sau Kentucky au ridicat probabil din umeri și au luat-o pe cărare fără alt comentariu.)

Ce a transformat satele vestice în ce sunt ele acum? O revoluție de gândire și una în economie. Cea de gândire a fost produsul înțelegerii faptului că orașele sunt inspirate de modelul stupului, o formă de locuire pe care omul, o ființă a spațiilor deschise, nu o agreează natural, ci o locuiește de nevoie. Orașele au fost inventate pe când comunicarea dintre oameni se baza pe cuvântul rostit. Timp de milenii, orașele înghesuie, murdare și poluate au oferit

spațiu puțin și scump în schimbul oportunităților de comunicare oferite de aglomerație. În absența mijloacelor de comunicare în masă, contactul fizic a fost, timp de milenii, metoda cea mai bună de a afla unde sunt slujbele, serviciile sau produsele de care ai nevoie. La sat știrile veneau rar și singura slujbă plătită era cea de văcar comunal. Ziarele, telefonul și automobilul au schimbat însă totul. După ce mijloacele de comunicare au devenit universale, orașele au început să decadă. În schimb, zonele rurale au fost redescoperite. Acolo beneficiile vieții în natură se combină cu cele ale tehnologiei.

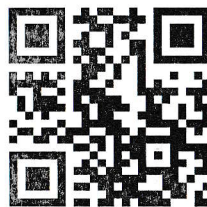
În America, mai ales, s-a înțeles destul de devreme că noile mijloace de comunicare îți permit să inventezi zone urbane oriunde. E mai ieftin să îți iei o haină nouă și bună, decât să o tot peticești pe cea veche. Desigur, aici a ajutat și creșterea economică postbelică, care a permis investiții, atât publice, în infrastructură, cât și private, în case și terenuri rurale. Toate orașele americane s-au mutat, ca niște amibe, cu mult peste granițele lor tradiționale. În fapt, orașul american este o uriașă suburbie. Centrul său este de obicei nepopulat, întreținut de primărie ca un fel de muzeu în aer liber al secolului XX abia trecut.

România trece și ea printr-o perioadă de creștere economică. Și ea este pusă în fața opțiunii de a crea noi zone de tip urban la țară. Desigur, acest lucru nu va deveni posibil fără o doză de drumuri, apă și canale în zona rurală. Fără ele nu se va face nimic. Iar pentru crearea lor e nevoie de încă o revoluție, de care mă voi ocupa în capitolul următor.

Versiune inițială publicată în Evenimentul Zilei

Revoluția canalizării

Ce mi-a șoptit pârâul din Rășinari.

Gunoarele României pe
Google images
<http://matei.org/url/wq>

Acum câțiva ani, într-una din vizitele mele în România, am ajuns și la Rășinari. Era prima mea vizită acolo. Aveam o imagine idilică despre faimoasa localitate. Numele îmi sugera o vale înmiresmată, umbrită de brazi. Prestigiul celor doi celebri fii ai satului, Goga și Cioran, îi adăuga în mintea mea un aer de mausoleu liniștit, străjuit de pini triști. Satul are farmecul său și mai peste tot se vede mâna omului gospodar, în special în grija cu care sunt întreținute casele. Spațiile publice sunt, însă, o altă poveste. Cel mai trist dintre acestea este pârâul care trece prin mijlocul localității. Acesta, poate odată un sclipitor izvor de munte, s-a transformat într-un dezgustător canal public. Alături de tradiționalele cauciucuri și pungi de plastic, care îneacă mai toate apele ce traversează localitățile din România, puteai vedea resturi menajere, sârme, bucăți de sobe și alte

gunoarie. Un peisaj apocaliptic care mi-a adus aminte de o similară „vale a plângerii” dintr-un cartier mărginaș al Tijuanei, un oraș de graniță din Mexic.

Aș vrea să fiu, însă, bine înțeles. Constaterea mizeriei Rășinarilor nu se vrea o acuzație la adresa locuitorilor acestei comune. Sunt convins că și ei sunt la fel de nemulțumiți de situație pe cât sunt vizitatorii. Mai ales de când rășinării aspiră să transforme comuna într-o zonă turistică. Ca și jumătate din populația României, însă, mulți localnici se confruntă cu o problemă majoră: lipsa sau insuficiența canalizării și a apei curente.

Date despre poziția
infrastructurii României în
clasamentele Băncii
mondiale
<http://matei.org/url/wp>

Lipsa de canalizare a localităților românești e atât de evidentă încât mulți dintre cei cu care am stat de vorbă despre ea în România nu înțeleg de ce trebuie menționată. Pentru ei, această problemă a devenit un punct, și nu cel mai important, pe o listă deja lungă de probleme sociale. Ea trebuie, însă, pusă pe tapet ca o prioritate de prim ordin.

Motivele sunt multiple. În primul rând, lipsa canalizării afectează sănătatea publică.

Faptul că în România mai apar boli infecțioase de Evul Mediu, cum ar fi holera, i se datorează în mod direct. În al doilea rând, aspirația satelor românești de a se relansa prin eco-agricultură și eco-turism e o pură iluzie fără apă curentă și canalizare. În al treilea rând, situația canalizării pune România într-o poziție de neînviat pe scena mondială. Conform Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și datelor Băncii Mondiale, în 2006 numai 53% dintre români aveau acces la instalații sanitare și de canalizare corespunzătoare normelor

internaționale. În 2011, conform Eurostat, proporția rămânea aproape la fel ca a pakistanezilor (62%) și era mai mică decât a filipinezilor (83%) sau a ucrainenilor (91%) care aveau acces la instalații sanitare și de canalizare. Ea e mai mică și ca a celor 85% dintre bulgari care au acces la instalații sanitare.

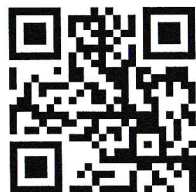
Cel mai îngrijorător fapt este, însă, că introducerea apei curente și a canalizării în localitățile din România a stat pur și simplu în loc mai bine de un deceniu după căderea comunismului. Conform recensămintelor, între 1992 și 2002 procentul locuințelor cu canalizare a crescut cu numai două stângere procente, de la 51% la 53%. Progresul a fost și mai mic pentru introducerea apei curente, care a înaintat cu numai un procent, de la 52% la 53% din locuințe. Lucrurile ar trebui să meargă înainte, desigur, și guvernul are un plan de reabilitare a infrastructurii ce ar trebui să cuprindă 1.500 de comune și cam 80% din populație. Ca de obicei, însă, blocajele financiare și încercăturile instituționale țin lucrurile pe loc.

Dacă această situație este de nedorit pentru România, ea poate oferi o șansă nesperată oricărui partid gata să o atace. Relansarea și terminarea planului de canalizare și introducerea apei curente început de Tăriceanu în 2006, cu bani din privatizări, i-ar asigura, sunt sigur, simpatia multor români. Mai mult, cei care se vor avânta în acest proces vor fi tratați ca niște eroi naționali. Avram Iancu, Bălcescu sau Brătianu vor fi fost mici copii pe lângă eroii legendari ai revoluției canalizării care vor aduce România în secolul XXI.

Versiune inițială publicată în Evenimentul Zilei

Alianța DAC

Un partid care știe despre ce vorbește.

Colecție fotografii cu gunoaiele Bicazului la Google images
<http://matei.org/url/wr>

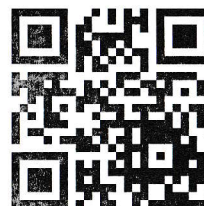
Pe 12 iulie 2006, *Evenimentul Zilei* publica o poza a lacului Bicaz. Pitorescul peisaj era desfigurat de gunoaiele plutitoare. 600.000 de sticle de plastic (mai mult de una pe cap de locuitor nemțean) și alte deșeuri fuseseră aduse de viiturile de vară ce curățaseră metodic versanții munților și văile pâraielor din amonte. Un an mai târziu, pe 27 aprilie 2007, *Evenimentul Zilei* titra: „Lacul Bicaz, împânzit de gunoaie”, continuând: „Imaginea

lacului [...] era dezolantă. Sute de mii de sticle sau PET-uri, pungi de plastic, precum și alte obiecte pluteau la suprafața apei, chiar lângă baraj.” Doi ani mai târziu, în 2008, aceeași poveste. „Lacul de acumulare de la Bicaz a devenit din nou o mare de PET-uri după ce precipitațiile abundente din ultima vreme au adunat toate gunoaiele de pe malurile pâraielor ce se varsă în lac.”

Ce se întâmplă la Bicaz? Sunt nemțenii cei mai nesimțiți oameni de pe planetă, așa cum credea în 2008 un oficial local, Dan Orza, la acea dată directorul general Moldoturism, care afirma că: „Totul ține de minime reguli de educație, pe care mulți nu le au. Cred că legislația în domeniu ar trebui înăsprită. Să se aplice sancțiuni usturătoare, începând de la cei care aruncă o banală sticlă din plastic lângă locul unde au petrecut câteva ore la iarbă verde.”

Trebuie problema tratată numai în termeni morali și punitiv-juridici, cum făcea pe situl *Evenimentului Zilei* și cititorul internaut „Carp”, care îi pune la colț pe „românii nesimțiți”? „Dacă s-ar plăti amenzi, dacă s-ar aplica legile și să nu se ierte nimeni nici dacă ar arunca un chiștoc pe stradă sau în pădure, atunci treaba ar începe să se miște în bine. Amenzile [ar trebui să fie atât] de mari încât dacă nu pot fi plătite să... adune toată ziua gunoaie de pe strazi...”

„Așa să se facă”, s-a auzit de la prefectura de

<http://matei.org/url/wt>

Vizionați filmul ”Pe apa sâmbetei” ce ilustrează mizeria râurilor românești printr-o amuzantă expediție fluvială de la Bicaz la Nămolosa pe o plută din PET-uri

Neamț, care anunța, în 2006, o clacă generală urmată de amenzi: „Sunt convins că, dacă de la fiecare primărie vin câte 10-20 de oameni, în două săptămâni se poate face curățenie. Iar pentru cei care nu vor să facă treabă voi solicita celor de la Garda de Mediu să aplice sancțiunile prevăzute de lege.” (E ceva în acest anunț care îmi aduce aminte de modul în care Creangă descria felul în care se reparau drumurile înainte de Cuza, în același județ Neamț: cu arcanul.)

Deși nimeni nu trebuie să subestimeze delăsarea oame-

nilor (români, americani, germani, nemțeni etc.), când vine vorba de aruncat gunoiul, problema nu este de educație sau morală. Este una de infrastructură. Un cititor al articolelor de mai sus pune punctul pe „i”: „S-a întrebat cineva unde <depozitează> gunoiul oamenii de la munte? A văzut cineva o mașină care colectează gunoiul sau materiale reciclabile? Ei bine, acești oameni s-au <gospodărit> singuri creându-și o groapă de gunoi a satului... pe marginea râurilor. Ce se întâmplă mai departe? Natura se răzbună pe noi, ne dă ploi și tornade iar... valurile spală tot: ogoare, case, acareturi și groapa de gunoi.” Mare adevăr grăiește mesajul. Faptul că la țară nu s-a „inventat” încă salubritatea se răzbună pe români cumplit.

Că satele României nu au servicii de salubritate (sau de apă curentă, sau de canalizare) se știe. De ani întregi acest lucru este însă ignorat de toată lumea: politicieni, jurnaliști, chiar și de săteni. Ești chiar luat peste picior dacă menționezi sătenilor că pârâul local a devenit canal de scurgere. „Păi unde să arunci gunoiul? De aia e *pârâu*?”, ți se explică în idiom local, ca să îți aduci probabil mai bine aminte unde ești și cu cine vorbești. Faptul că la țară trebuie să te duci încă „în spatele curții” e și el o chestie de la sine înțeleasă, ba chiar una care dă farmec vieții rurale.

Problema este deci nu numai a sărăciei, ci și una a culturii și a mentalităților publice. Satul e imaginat, atât de localnici, cât și de autorități, ca un spațiu ce aparține unei alte dimensiuni. E o zonă ce nu are nevoie și nici nu trebuie gândită ca o lume modernă, salubră, cu lăzi de gunoi la poartă și apă curentă în bucătărie. Această mentalitate trădează lipsa de înțelegere a faptului că secolul XXI se aplică tuturor, în mod egal, orășeni sau țărani. Mai mult, pentru că satul este atât de dezavantajat, e nevoie ca acesta să fie pus pe primul loc în planurile de reconstrucție.

Lipsa salubrității și a apei curente din România rurală ar trebui să fie problema de prioritate zero a țării.

Nimic nu se va mișca în România rurală din punct de vedere economic sau chiar cultural, în sensul culturii cotidiene, a gesturilor mici și obiceiurilor de tot felul, până când ea nu e rezolvată. De salubritatea satelor românești depinde însăși poziția României în clasamentul mondial al dezvoltării sociale, așa cum am arătat în capitolul precedent. România este, la acest capitol, o țară subdezvoltată. Trebuie repetat, poate aude cineva: românii sunt în urma pakistanezilor, filipinezilor sau mai tuturor țărilor latino-americane când vine vorba de infrastructura elementară. Resursele de apă sunt mai bine chibzuite și veceurile modernizate mai frecvente în Republica Moldova ca în România. Numai țări ca Swaziland au aproape jumătate din gospodăria fără apă sau canale, așa cum e cazul în România. De aceea, mă veți ierta dacă nu mă pot abține și dacă voi repeta: votați Alianța DAC (drumuri, apă, canale)?

Versiune inițială publicată în Evenimentul Zilei